

- працівників: Науково-методичний збірник / За ред. докт. пед. наук О.А.Дубасенюк та докт. пед. наук Л.П.Пуховацької. – Київ-Житомир: Житомир. держ. пед. ун-тет, 2000. – 270 с.
4. Энциклопедия профессионального образования: В 3-х т./Под ред. С.Я.Батышева. – М.: АПО, 1998. – Т.2. – 440с.
 5. Кочнев Ю. Музыкальное произведение и интерпретация / Ю.Кочнев// Советская музыка, 1969. – № 12. – С. 58.
 6. Притыкина О. О методических принципах анализа времени в современной западной музыкальной эстетике// Кризис буржуазной культуры и музыка. – Вып.5 – Л., 1983. – С.192 – 202.
 7. Саранин В.П. Музыка как смыслообразующая константа жизнедеятельности человека: Автореф. дис.... канд. фил. наук: 24.00.01. – Тамбов, 2003. – 21с.
 8. Ільченко О. Методологічні проблеми професійної музичної освіти [підручник] / О.Ільченко, Я.Сверлюк. – Рівне: Перспектива, 2004. – 200с.
 9. Сулима И.И. Философская герменевтика и образование / И.И.Сулима. – Педагогіка. – 1989. – № 1. – С. 36–43. – С. 38.

*А.В.Бондаренко,
викладач,*

Криворізький ДПУ

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ХОРОВОГО ДИРИГУВАННЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті розглядається проблема формування навичок хорового диригування в професійній підготовці майбутнього вчителя музики.

Ключові слова: хоріві навички, технічні навички хорового диригування, майбутній вчитель музики, методи формування технічних навичок хорового диригування.

В статье рассматривается проблема формирования навыков хорового дирижирования в профессиональной подготовке будущего учителя музыки.

Ключевые слова: хоровые навыки, технические навыки хорового дирижирования, будущий учитель музыки, методы формирования технических навыков хорового дирижирования.

In article the problem of formation of skills of choral conducting in vocational training the future teacher of music is examined.

Key words: choral skills, technical skills of choral conducting, the future teacher of music, methods of formation of technical skills of choral conducting.

Постановка проблеми. Глобальні процеси та інтеграція України у світове співтовариство вимагають нових підходів до розвитку інтелекту, формування знань, професійних навичок майбутніх фахівців. Водночас великого значення набуває тенденція до професійного й творчого розвитку особистості, збільшується попит на формування навичок самостійної роботи, які відповідають вимогам сучасного суспільства. Відповідно до нової освітньої парадигми незалежно від спеціалізації та характеру роботи будь-який починаючий спеціаліст повинен володіти фундаментальними знаннями, професійними вміннями та навичками діяльності свого профілю.

У реалізації завдань гуманістичної трансформації освітньої парадигми важлива роль належить учителю музики, який повинен мати багатовимірну свідомість, бути наділеним багатовекторним інтегрованим потенціалом, а також володіти музичним інструментом, диригентською та вокальною технікою, знаннями та вміннями в галузі історії й теорії музики, поєднуючи в собі риси педагога й музиканта, філософа й психолога, культуролога й мистецтвознавця. Як відомо, диригентська діяльність є однією з тих, що має універсальний характер і складається з декількох сфер: організаторської, психолого-педагогічної та творчої. Суть диригентської діяльності – у синтезі виконавських і методичних аспектів. Хоровий спів є традиційним національним мистецтвом, за розвиток і збереження якого несуть відповідальність усі верстви суспільства, а музиканти-хоровики – особливо. Учителеві музики довірена місія виховання в дітей любові до хорового співу, а через нього – до серйозної музики взагалі.

Аналіз останніх досліджень. Аспекти проблеми підготовки вчителя в сучасних умовах розвитку системи освіти досліджуються досить глибоко й усебічно такими авторами: А. Бойко, С. Бондаревська, Л. Кондрашова, О. Цокур, З. Курлянд, Л. Нечепоренко, В. Сластьонін та ін.

Аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових джерел засвідчує, що в теорії й практиці вищої освіти накопичено значний досвід, який може стати основою модернізації й удосконалення професійної підготовки вчителя музики:

- визначено домінуючі ознаки стратегії професійної підготовки фахівців з позиції нової філософії освіти (Р. Аронов, Г. Васянович, І. Зязюн, О. Карпов, Ю. Корсак, В. Кудін, Н. Ничкало, О. Онищенко, О. Рудницька, В. Стюпін та ін.), неперервності освіти (С. Говчаренко, Т. Десятов, С. Сисоєва та ін.), тенденцій оновлення вищої педагогічної освіти, розроблення теоретичних і методичних засад професійно-педагогічної підготовки студентів (О. Глузман, Н. Гузій, Л. Кондрашова, В. Орлов, О. Отич та ін.);
- з позиції філософської освіти здійснено аналіз розвитку педагогічної майстерності, творчості в працях вітчизняних і зарубіжних авторів (І. Зязюн, О. Капченко, Т. Кошманова, М. Лещенко, Л. Онищук, О. Падалка, О. Пехота, О. Семенов та ін.);
- здійснено аналіз становлення диригентсько-хорової підготовки майбутніх хорових виконавців.

Диригентсько-хорова підготовка майбутніх хорових виконавців хвилює багатьох науковців, серед них – І. Заболотний, А. Болгарський, А. Лашенко, В. Попов, Г. Струве, П. Чесноков, К. Пігров, Л. Дмитрієва та ін.

Аналіз праць визначених авторів дозволяє виявити низку невідповідностей між потребою формувати високопрофесійного фахівця й недостатньою розробленістю технологій та методик реалізацій цих процесів; між потребою в розвитку художньо-образного мислення майбутніх вчителів музики й недостатньою обґрунтованістю та розробкою проблеми єдності та взаємозв'язків сенсорних навичок і музично-слухових уявлень.

Актуальність цієї проблеми дослідження зумовлена потребами сучасної теорії й практики музичного виконавства. Зростання сучасних вимог у сфері музично-педагогічної діяльності до поліпшення якості підготовки фахівців, формування в них практичних навичок зумовлює необхідність розвитку творчої особистості майбутнього вчителя музики як виконавця, одним з вагомих чинників якого є цілеспрямоване формування професійних навичок.

Мета дослідження полягає в розробці та експериментальній перевірці методики оволодіння технікою хорового диригування відповідно до змісту художнього образу.

Завданнями статті є розкриття варіантів оволодіння технологіями формування навичок хорового диригування.

Виклад основного матеріалу. Випускникам музично-педагогічного факультету в майбутньому буде важко працювати, якщо вони не здобули відповідних навичок інтелектуальної праці під час навчання. Формування професійно важливих навичок відбувається тільки в результаті багаторазового повторення, завдяки систематичним цілеспрямованим заняттям.

У філософському словнику поняття «навички» визначається як «дії, які внаслідок багаторазового повторення стали автоматизованими» [3, с. 403]. У психологічному словнику поняття «навички» трактується як «дії, сформовані шляхом повторення, які характеризуються високим ступенем освоєння та відсутністю поелементного свідомого регулювання і контролю» [4, с. 266–267]. У філософському словнику ми знаходимо доповнення такому тлумаченню: «завдяки своїй автоматичності сформовані навички не потребують свідомого керування кожним елементом, що входять до їхньої структури. Свідомість у навичках виконує лише пускову й контрольною роль» [3, с. 403]. В українському педагогічному словнику за редакцією С. Гончаренка між уміннями та навичками висвітлюється певний взаємозв'язок. Навички є необхідними компонентами умінь. Елементи умінь часто переходять у навички. Відповідно до видів дії розрізняються види навичок, такі як рухові, мислительні, мовні, інтелектуальні, сенсорні, перцептивні тощо [5, с. 221]. З погляду психології також додають «1) первинно автоматизовані навички, що формуються без усвідомлення їхніх компонентів; 2) вторинно автоматизовані навички, що формуються з попереднім усвідомленням компонентів дії;» [4, с. 266]. У вітчизняній педагогічній літературі вважається, що навички формуються «на основі застосування знань про відповідний спосіб дії, шляхом цілеспрямованих планомірних вправлень» [5, с. 221]. Узагальнюючи філософські, психологічні, педагогічні концептуальні положення стосовно сутності навички, ми дійдемо висновку, що професійні навички є важливим компонентом кваліфікаційної характеристики вчителя музики, а їх формування – складовою професійної підготовки майбутнього вчителя музики в умовах вищого навчального закладу.

Формування професійних навичок постає одним з найважливіших елементів навчання у вищій школі. Проблема підготовки хороших диригентів має особливе значення, оскільки специфіка хорového диригування вимагає психологічної готовності

виконавця до концертної діяльності, володіння професійними навичками, засвоєння технології виконання, аналітико-коригувальної діяльності, якісної виконавської інтерпретації.

Елементарні навички опрацьовуються за допомогою вправ і не являють собою художню техніку, але в той же час навички прискорюють появу художньої техніки. Великого значення набуває система навичок, тому що зазвичай робота відбувається паралельно над декількома навичками. Поступово в студента з'являється ясна «перспектива навички» як виразного засобу, розуміння умов її пристосування та вміння самостійно працювати в пошуку різних варіантів цієї навички. Подальший розвиток і засвоєння навички буде відбуватися під час оволодіння новим музичним матеріалом, у різних виконавських умовах, що визначають той чи інший варіант прийому. Оволодіння хоровими навичками ґрунтується на взаємозв'язку навичок: комунікативних, рухових, диригентських, вокально-хорових, гри на музичному інструменті тощо. Диригент завжди психологічно повинен відчувати себе попереду хорового колективу, попереджуючи в часі його практичні дії. Г. Л. Єржемський вважає, що диригент, вміло використовуючи набуті навички, будує свої дії керівництва спираючись на внутрішнє звучання музики як еталону, що вбирає в себе як оцінку реальної ситуації що склалася, так і опрацьоване рішення про необхідну корекцію [8, с. 73].

У цій статті ми даємо таке визначення диригентських навичок. Навички – це спосіб відпрацьованих дій, який дозволяє досягти єдності між сенсорними почуттями, психофізичними процесами та музично-слуховими уявленнями.

Г. А. Дмитревський зазначав, що хоровий клас надає всі необхідні навички в умінні працювати з хором [6, с. 92]. Для формування диригентських навичок майбутніх вчителів музики в ході навчання у вищій школі необхідна ціла низка вимог.

По-перше, необхідне усвідомлення мети виконуваної навички, кожної конкретної вправи. Студент повинен знати, що він буде робити, який кінцевий результат, чим це заняття збагатить його досвід. Усвідомлення мети завдання є ніщо інше як застосування принципу свідомості в організації роботи під час формування диригентських навичок.

По-друге, потрібне знання самої процедури виконання завдання. Викладачу необхідно озброїти студента раціональними

прийомами навчальної діяльності, виходячи з характеру самої діяльності та з можливостей творчої особистості, що навчається. У цьому разі також має місце опора на принцип свідомості, тобто усвідомлення не лише сенсу завдання, але й процесу його здійснення.

По-третє, потрібне вміння користуватися для виконання завдання відповідними засобами навчання (навчальний дидактичний матеріал, довідкова література, тренажери).

Працюючи творчо, студент відкриває для себе багато нового, цікавого, у нього з'являється зацікавленість і мотивація до наполегливого формування професійних навичок. Але найголовніше – це те, що в студента з'являються навички роботи з хоровим твором, опрацювання музичного матеріалу, виокремлення найголовнішого й необхідного, відпрацювання певних диригентських прийомів. У наукових роботах видатних диригентів А. Анісімова, Г. Дмитревського, А. Єгорова, В. Краснощоківа, К. Пігорова, К. Птиці, В. Соколова, П. Чеснокова та ін., підкреслювалася провідна роль процесу спілкування диригента з хором і його вміння впливати на вихованців завдяки набутим навичкам у процесі навчання. Отже, у ході навчання викладачу необхідно знайти такі методи, які спрямують студента до нових джерел інформації, щоб під час вивчення нового хорового твору він міг би якомога оптимальніше скористатися здобутими диригентськими навичками.

Тому для того, щоб підвищити мотивацію до вироблення диригентських навичок, слід застосувати інноваційні методики навчання: евристичне, особистісне-орієнтоване, проблемне, розвивальне навчання, тренінги, тестування.

До цих методів навчання сьогодні звертаються багато вчителів і викладачів, тому що їх використання в навчальному процесі спонукає тих, хто навчається, працювати з різними зразками хорових творів, що дає можливість застосувати одержані знання й навички на практиці, генеруючи при цьому нові ідеї щодо особистої інтерпретації твору.

Формування й удосконалення професійних навичок майбутніх учителів музики передбачає активне застосування різноманітних видів діяльності, різних форм і методів навчання, їх уміле комбінування й варіювання.

Саме активні форми та методи навчання найбільше націлені на розвиток студента як майбутнього виконавця. Вони дозволяють поєднувати всі режими роботи: індивідуальний, парний, груповий,

колективний, – навчання у співробітництві також часто розглядається як складова технології вироблення необхідних професійних навичок. Тому перспектива підвищення професійного рівня майбутніх виконавців криється в активізації нестандартних, активних методів навчання, що сприяють розвитку творчої діяльності студентів.

Окрім того, формування професійних навичок у студентів відбувається залежно від індивідуальних потреб і можливостей, за власним темпом, щоб дійти до потрібного результату. Властивість поступової роботи над диригентськими навичками надає гнучкого характеру процесу навчання, значно сприяє підвищенню відповідальності студента перед самим собою як перед майбутнім виконавцем.

Технічні навички розглядаються в контексті формування інших навичок. У студентів необхідно формувати навички музичного аналізу твору, вокально-хорові навички, гри хорової партитури, диригентської техніки, роботи з різними видами хорових голосів, роботи над інтонацією в хорі, ансамблем, штрихами, динамічними відхиленнями, ритмом, тембральним злиттям, праці з хорами різних видів і типів тощо. Цікаве знайомство з різноманітними стилями хорової музики, з особливостями стилістичного письма відомих хорових композиторів, основними правилами аранжування хорового твору – усі ці професійні навички готують студента до здатності створювати складний процес інтерпретації хорового твору. Також майбутньому керівнику хорового колективу необхідно мати навички вихователя, психолога, організатора, бути людиною з внутрішнім стрижнем, здатною до самоорганізації. М. Аверін розуміє самоорганізацію як цілісний спосіб життя особистості, її усвідомлену навчально-виховну й розвиваючу самодіяльність, спрямовану на всебічний розвиток власних сил, постійне вдосконалення якостей, навичок, необхідних у навчанні й праці [7, с. 54].

Питання самоорганізації людини з точки зору набуття навичок удосконалення особистісних якостей досліджували В. Вуднок, Д. Френсіс, Л. Зайверт, В. Андреев, М. Лукашевич, В. Крижко, Є. Павлютенков, А. Неценко, В. Симонов.

Займаючись опрацюванням професійних навичок з метою самовдосконалення, майбутній виконавець у першу чергу повинен уміти користуватися Інтернетом, сучасною музичною технікою,

музичними словниками, енциклопедіями, хоровою музичною літературою, що є запорукою професійного росту.

Формування професійних навичок майбутніх хорових диригентів передбачає відповідну зміну форм викладання. Проста передача знань, умінь і навичок від викладача до студента сприяє формуванню копіювального рівня пізнавальної діяльності. Під час навчання, студентів слід орієнтувати на те, що оволодіння технічними навичками пов'язане з роботою в хоровавому класі. Формування навичок не може бути поза контролем викладача і поза оцінкою звучання хору. Навчально-виховний процес, побудований за схемою «викладач – студент – хор, студент – хор – викладач» відбувається перехід накопичених знань, умінь і навичок у творчу діяльність, у студента з'являється розуміння зв'язку між диригентськими навичками, розвиток гармонійного слуху та музичної пам'яті, швидкості реакції.

Важливим показником пізнавальної діяльності є здатність студента до самоконтролю та самооцінки, здатність порівнювати власну інтерпретацію хорового твору з еталонними взірцями, уміння бачити свої і чужі помилки. Навчально-пізнавальна діяльність при цьому забезпечується наявністю проблеми формування диригентської навички, пошуком її розв'язання, усвідомленням того, що оволодіння професійними навичками – це творчий процес, розвитком мотивації до пізнавальної діяльності. Таким чином, якість педагогічної підготовки майбутніх учителів багато в чому залежить від того, наскільки будуть забезпечені фундаментальність і практична спрямованість навичок.

Підсумовуючи, ми доходимо висновку, що формування професійно важливих навичок за допомогою різноманітних форм, методів, прийомів, засобів навчання, які забезпечують розвиток творчої особистості, повною мірою можна вважати однією з педагогічних умов, що сприяють підвищенню фахового рівня майбутніх вчителів музики. А поєднання відповідного методичного забезпечення з сучасними засобами навчання надають змогу студентам не тільки набутти професійних знань та навичок, а й навчитися поповнювати їх протягом подальшої професійної діяльності, що підвищує конкурентноспроможність фахівця на ринку праці.

Список використаних джерел

1. Україна XXI століття. Державна програма «Освіта». – К. : Райдуга, 1994. – 61 с.

2. Кондрашова Л. В. Проблемы высшей школы в аспекте Болонского процесса / Л. В. Кондрашова // Педагогіка вищої та середньої школи : збірник наукових праць / гол. ред. – докт. пед. наук, проф. В. К. Буряк. – Кривий Ріг : КДПУ, 2004. – Вип. 8. – С. 213.
3. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. – 2 вид. перероб. і доп. – К. : Гол. ред. УРЕ, 1986. – 800 с.
4. Сучасний тлумачний психологічний словник / за ред. В. Б. Шапар. – Х. : Прапор, 2007. – 640 с.
5. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Семен Устимович Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
6. Птица Клавдий Борисович. Мастер хорового искусства в московской консерватории. – М. : Музыка, 1970.
7. Концепція самоорганізації розвитку особистості учня у навчально-виховному процесі / М. Аверін, Т. Аверіна, Ю. Болотін, Є. Львов // Рідна школа. – 1993. – № 8. – С. 53–60.
8. Ержемский Г. Л. Психология дирижирования / Г. Л. Ержемский // Некоторые вопросы исполнительства и творческого взаимодействия дирижёра с музыкальным коллективом. – М.: Музыка, 1988. – С. 80.

*О.О.Гаврилюк,
канд. пед. наук,
Криворізький ДПУ*

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНОЇ

Стаття присвячена проблемі формування комунікативної компетенції студентів під час вивчення іноземної мови професійно спрямованої.

Ключові слова: навчальний процес, комунікативна компетенція, іноземна мова професійно спрямована.

Статья посвящена проблеме формирования коммуникативной компетентности студентов в процессе изучения иностранного языка иностранно направленного.

Ключевые слова: учебный процесс, коммуникативная компетентность, иностранный язык профессионально направленный.

The article devotes to the problem of forming communicative competence of the students in the process of learnin foreign languages professionally oriented.